

ORTA AMERİKANIN İKTİSADİ ENTEGRASYONU (*)

Yazan :

Carlos PAREDES - LUNA

Çeviren :

Aykut HEREKMEN
Maliye Asistanı

GİRİŞ :

Tehuantepec ile Panama ve Atlas Okyanusu ile Büyük Okyanusun çevrelediği 441.070 km² lik münbit bir arazide yaklaşık olarak 12.000.000 aşan nüfusu ile Orta Amerika vardır. Kültür, ilim, sanat alanındaki gelişimi ile dünyanın en büyük medeniyetlerinden biri olan Maya - Quiché medeniyetinin de varisidir. Bu medeniyetin izlerine halen Tikal, Caminal Juyu, Copan, Piedras Negras, Uaxactun harebelerinde rastlanabilir. O halde bu birlik, aynı eski tarihi paylaşır, aynı dili konuşur aynı dindedir, aynı soydandır ve aynı geleceğe güvenir ki bütün bunlar aralarındaki kardeşliği kuvvetlendirir.

İspanyollar burada koloni kurarlarken Chipas (sonradan Meksikaya katılmıştır), Guatemala, Salvador, Honduras, Nicaragua ve Costa - Rica «genel merkez Guatemalanın» etrafında toplanmışlardı.

Panama «Royaume de la Nouvelle Granada (bugün Kolombiya ve Ekvator) dan ayrılarak 1903 yılında yeni bir cumhuriyet kurdu.

15 Eylül 1821 de Orta Amerika, İspanya'ya karşı muhtariyetini ilân ederek, 1924 tarihinde de federal bir devlet kurdu.

1818 de bu birlik bozuldu ve beş eyalet ayrı, ayrı müstakil cumhuriyetler kurdular.

(*) Bu çeviri, CEE nezdinde Guatemala elçisi olan yazarın, 28 Kasım/2 Aralık 1965 günleri arasında Beyrut'ta toplanan «IV. Milletlerarası Siyasi İlimler Kongresi» nde verdiği «Integration Economique Centre - Américaine» adlı tebliğini kapsamaktadır.

Orta Amerikada, tekrar bu birliğin kurulması için, yirmiden fazla teşebbüste bulunuldu ise de bir neticeye ulaşılamadı.

Filozofların, tarihçilerin, şairlerin bütün çabalarına rağmen birkaç çıkarıcı bölgecinin menfaati uğruna bu büyük ülkede harplerin ardı arası kesilmedi ve bu yüzden de birlik arzulanığı halde gerçekleşemedi.

Bununla beraber, memnuniyetle belirtmek icap eder ki, gün geçtikçe müsbet bir neticeye doğru gidilmektedir,

İktisadî entegrasyona gelince : Bu mesele de olumlu yolda ilerlemekte olup, sosyal ve kültürel alanda yapılan plânların neticeleri küçümsenmeyecek derecede iyidir.

Beş ülkenin teşebbüsü ile politik entegrasyon yönünden ilk adım atılarak, Orta Amerika Devletlerinin yeniden organizasyonu için (ODECA) 12 Aralık 1962 tarihinde anlaşmaya varıldı.

Bu andlaşmadan olarak; Ülkeler arasında sosyal ve ekonomik inkişafı gerçekleştirecek kurumların kurulması ve halkın hayat seviyesinin yükseltilmesi için gerekli tedbirlerin alınması öngörüldü.

- 1 — Ham maddelerin ihracını kısıtlamak suretiyle, tabii kaynakların istihsalini, daha geniş temeller üzerine oturmuş bir ekonomide organize etmeli;
- 2 — Gecikmeksizin endüstriyi modernize ederek, geliştirerek bölge istihsalini artırmalı;
- 3 — Sermaye yatırımlarını, mahalli yatırımları teşvik ile onlara yabancı yatırımlardan daha iyi imkânlar sağlayarak ilerde geniş istihlâk pazarlarının taleplerini karşılayabilecek ve onlarla münasebet kurabilecek büyüklükte işletmeleri kurmalı;
- 4 — Serbest ticarete giden diğer dünya ülkelerinin durumlarını incelemeli (Avrupa İktisadî İşbirliğinin ve buna benzer kuruluşların durumu);

bütün bu şartların gerçekleşmesi ile, Orta Amerika Devletleri iktisadî entegrasyona gidecek, böylece de yakın bir gelecekte büyük ülke tekrar kurulmuş olacaktır (Bu neticeye ulaşmak için de en tesirli yol budur).

ORTA AMERİKANIN İKTİSADİ DURUMU (1964)

NÜFUS :

30 Haziran 1964 sayımına göre nüfusu 12,4 milyona ulaşmıştır. Terkibi şöyledir :

<i>Devletler</i>	<i>Nüfus Milyon</i>	<i>%</i>	<i>Yüzölçümü Km. 2</i>	<i>%</i>	<i>Km. 2 ye düşen yoğunluk</i>
Guatemala	4.304	35	108.889	25	39.5
Salvador	2.828	23	21.393	5	132.2
Honduras	2.193	18	112.088	25	19.6
Nicaragua	1.528	13	148.000	34	10.7
Costa - Rica	1.446	11	50.700	11	28.5
	12.353	100	441.070	100	28,0

Beher milyon nüfusta doğum oranı : 47.3

Beher milyon nüfusta ölüm oranı : 12

Ölüm oranını, doğum oranını, muhacereti göz önüne alırsak nüfus senede % 3,2 nisbetinde artmaktadır.

ZİRAAT :

Halen ziraat ekonominin belli başlı kaynağını teşkil etmektedir. Orta Amerikada nüfusun % 63 ü ziraat işleri ile uğraşır.

Belli başlı ürünleri şunlardır.

- Pamuk* : Ekili arazinin yüzölçümü 335.852 hektar. 1963/64 de istihsal edilen iplik miktarı 241.534 ton.
- Pirinç* : Ekili arazinin yüzölçümü 115.000 hektar. 1963/64 de istihsal edilen miktar 144.000 ton.
- Muz* : Ekili arazinin yüzölçümü 187.900 hektar. 1963/64 de istihsal edilen miktar 900.000 ton.
- Ş. Kamışı* : Ekili arazinin yüzölçümü 134.000 hektar. 1963/64 de istihsal edilen miktar 6.600.000 ton.

- Fasulye* : Ekili arazinin yüzölçümü 289.254 hektar. 1963/64 de istihsal edilen miktar 136.528 ton.
- Mısır* : 1963/64 de istihsal edilen miktar 1.238.955 ton.
- Kahve* : 1963/64 de Orta Amerika'nın ihraç edilebilir istihsalı 309.345 tona yükselmiştir.

SANAYİ :

Bütün bu müşterek pazar çalışmalarına rağmen maalesef halen endüstrisi gelişmemiştir. Yabancı ülkelerden olan ithalatın kısıtlanması ve vergilerin hafifletilmesi gibi şartların hazırlanmasına ve de mevcut endüstrinin kıymetinin bilinmesine rağmen yeni endüstri çok az bir gelişme gösterdi. 12 sene zarfında endüstrinin gelişme hızının yarı yılda % 6 olması isteniyordu. Ancak bütün ekonominin gelişme hızı % 4.5 u aşamamıştır. Endüstrinin brüt millî hasılâdaki payı % 14.4 dür. Geleneksel endüstri diye adlandırılan (içki, tütün, tekstil v.s...) endüstri kolunun bütün istihsale oranı 1952 de % 89 iken 1964 de % 82 ye düşmüştür. Mutavassıt istihsal malları endüstrisi 1952 de % 7 iken 1964 de % 8.9 a çıkmıştır.

Metalo - mécanique sanayiinin 1951- 64 seneleri arasında bütün sanayiye oranı % 4 olarak kaldı. Toplam olarak bütün endüstri kollarının istihsalı 1964 de 493,9 milyon Orta Amerika Pesos'u olduğu tahmin edilmektedir.

ULAŞTIRMA :

Kurak ve yağışlı havalarda istifade edilebilen yolların uzunluğu 22.600 Km. olup, 1/5 i yeniden asfatlanmıştır. 30.000 Km. uzunluğundaki köy yollarından sadece kuru havalarda istifade edilir.

Demir yollarının uzunluğu 4.500 Km. dir.

Deniz nakliyatı daha ziyade bölge ile yabancı ülkeler arasında yapılır. Bölge limanlarına ait gemilerin tonilatosu 13.000.000 a erişmiştir.

Hava yolları ile Orta Amerika ve dünya memleketleri arasında yarım milyona yakın yolcu taşınmaktadır. Motorlu araçların sayısı yaklaşık olarak 150.000 civarındadır.

TEDAVÜLDEKİ PARA MİKTARI :

31 Aralık 1964 e göre 433 milyon Orta Amerika Peso'suna ulaşmıştır (S.C.A.). (*)

TEDİYE MUVAZENESİ :

31 Aralık 1964 e göre aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

	<i>Gua.</i>	<i>Salv.</i>	<i>Hon.</i>	<i>Nica.</i>	<i>Cost.</i>
Mal ve hizmetler	47,6	-28,3	-10,1	-17,1	-29,4
Transferler- özel, kamu-	7,0	6,0	3,9	6,2	6,6
Sermaye- özel, kamu-	42,3	26,9	12,1	11,8	33,8
Ticaret bankaları	0,7	7,7	0,8	5,1	2,4
Merkez bankaları	-2,5	-12,5	-3,9	-7,9	-4,3
Hatalar ve emisyonlar	0,1	0,2	-2,8	1,9	-9,1

GAYRİSAFİ MİLLİ HASILA :

3.428 Milyon S.C.A. olarak sanılmaktadır. Buna göre fert başına gelir 277 S.C.A. dır. Memleketlere göre dağılışı aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

<i>Memleketler</i>	<i>GSMH (S.C.A. Milyon)</i>	<i>Fert başına GSMH</i>
Guatemala	1.219.7	283.2
Salvador	768.0	271.6
Honduras	453.8	206.9
Nicaragua	458.2	289.6
Costa - Rica	528.2	365.2
toplam :	3.427.9	277.4

(*) Orta Amerika Pesos'u bir para ünitesi olup kıymeti dolara (ABD) eşittir.

1964 de göre GSMH aşağıdaki kalemlerden mütesekkildir.

- 1 — Ziraat, ormancılık, avcılık, balıkçılık.
- 2 — Madenler.
- 3 — Endüstri.
- 4 — İnşaat.
- 5 — Yönetim.
- 6 — Elektrik, taşıma, ambarlama ve haberleşme.
- 7 — Ticaret, bankacılık, şahsi konutlar, hizmetler.

DIŞ TİCARET :

Orta Amerikanın ihracatı 660 milyon S. C. A. ya yükselmiştir. Memleketlere göre dağılışı aşağıdaki şekildedir :

Guatemala	: 164.4 milyon Orta Amerika Pesos'u
Salvador	: 178.1
Honduras	: 92.8
Nicaragua	: 109.0 (tahmini)
Costa - Rica	: 113.9

İhracatı ise yaklaşık olarak 750 milyon S. C. A. yükselmiş olup memleketler arasındaki bölünüşü şöyledir :

Guatemala	: 202.1 milyon Orta Amerika Pesos'u
Salvador	: 191.1
Honduras	: 101.6
Nicaragua	: 114.7 (tahmini)
Costa - Rica	: 138. 6

İthalâtı son on sene zarfında 2 misli artmış olup 1950 de 250 milyon S.C.A. iken 1960 da 515 milyona çıkmıştır. 1950 de ithalâtı Batı Avrupa memleketlerinden 15.4 olup toplam ithalatının % 6.4 ünü teşkil ediyordu. 1960 da bu miktar 101.6 milyona yükselmiş olup toplam ithalatına oranı da % 19.7 çıkmıştır. Amerika Birleşik Devletlerinden yaptığı ithalat da aynı senelerde 169.7 den 249.6 milyona yükselmiştir. Bunun da toplam ithalatına oranı % 70.4 ve % 48.5 dir. Japonyadan yaptığı ithalat yine aynı senelerde % 1 den % 6 ya çıkmıştır. Bununla beraber ALALC ye üye memleketlerden ithali on sene zarfında aynı kalmış olup bütün bölge ithalatının % 2 sini teşkil etmektedir.

1950 de USA Orta Amerika'dan 202.77 milyon dolarlık mal almıştır ki bu miktar bölgenin toplam ihracatının % 80 ini teşkil

etmektedir. 1960 da ise 216.1 milyon olup % 48.6 dır. Aynı devrelerde Batı Avrupa memleketlerinin alımları da 16.5 den 129.7 milyon dolara yükselmiştir. Bu rakam bölge ihracatının % 6.6 ve % 2 sini teşkil etmektedir. Japonyanın alımlarında ise % 1 den 1960 senesinde % 6 ya bir yükselme olmuştur. ALALC ye üye memleketlere ihracatı ise % 1 geçmemiştir.

Bu beş sene zarfında, Orta Amerika devletleri dış ticaret mübadelelerinin artması dolayısıyla dış sektörlerin baskısından kendisini yavaş yavaş kurtarmaya başlamıştır. Belli başlı ihraç mallarından olan muz ve kahve 1960 da ihracatının % 75.4 ünü ve 1964 de % 48.5 ini teşkil etmektedir. İhracatını pamuk, et, şeker, ağaç, maden gibi mallarla çeşitlendirmiş ve çoğaltmıştır. Pamuk ihracatı 1960 a nazaran 1964 de 2 misli artmış; et ve şeker ihracatı ise ihracatının % 4 üne ulaşmıştır.

ORTA AMERİKA DEVLETLERİ ARASINDAKİ TİCARET

Guatemala, Salvador ve Honduras ekonomik entegrasyon programının başında akdettikleri andlaşmalar ile 1964 senesinde bütün bölge ticaretinin % 48 ini aralarında yapmışlardır. 1960/64 devresinde bölge ülkeleri arasında ticaret hacmi 92.7 milyon S.C.A. dan 105.4 de yükselmiştir. Dünya memleketleri ile yapılan alışverişlerin, % 13.7 sini, kendi aralarında yapmış oldukları ticareti muameleler teşkil eder.

Bu mübadelelerin en yüksek nisbetini endüstri malları teşkil eder. 1961/64 devresinde kimyasal maddeler, deri ve deriden yapılan mamuller, kâğıt, iplik, dokuma ve bunlar gibi çeşitli imâl edilmiş mallar mobilya, ayakyabı vs. 16 milyondan 61 milyon S.C.A. ya kadar yükselmiştir. Gıda maddeleri bölgenin önemli bir ihraç maddesi olup 1961 de 15.6 milyondan 1964 de 19.4 milyona yükselmiştir. Aşağıdaki tablo bu memleketlerin 1964 yılı itibariyle bölge iç mübadelelerini göstermektedir.

Memleketler	İthalât (milyon S.C.A.)	İhracat
Guatemala	24.6	29.7
Salvador	32.2	34.9
Honduras	18.0	18.3
Nicaragua	13.3	7.0
Costa - Rica	8.6	15.3

SERBEST TİCARET

İKİLİ ANDLAŞMALAR

Bölgenin iktisadî entegrasyonunu sağlamak amacı ile 1951/57 seneleri arasında çeşitli memleketler kendi aralarında muhtelif serbest ticaret andlaşmaları yapmışlardır. Salvador için bu andlaşmalar bütün Avrupa memleketlerini; Guatemala için Nicaragua hariç; Honduras için sadece Salvador ve Guatemala; Nicaragua için sadece Salvador; Costa-Rica için Guatemala ve Salvadoru kapsıyordu. 1918 den beri Honduras ve Salvador aralarında yapmış oldukları bir serbest ticaret andlaşması ile birbirlerine bağlıdır.

Bununla beraber bu serbest ticaret rejimi muayyen mahsüller üzerinden senelik olarak belirtilmiş listelere göre yapılmaktadır. Bu gümrük tarifelerinin eşitlenmesi yahutta tamamen bir mübadele serbestisi demek değildir.

SERBEST MÜBADELE İÇİN GENEL ANDLAŞMALAR VE ORTA AMERİKANIN İKTİSADİ ENTEGRASYONU

10 Haziran 1958 de Tegucigalpa'da serbest mübadele ve Orta Amerika ülkeleri iktisadî Entegrasyonu için çok taraflı bir andlaşma beş ülke tarafından akdedilmiştir. Bu andlaşma sadece beş ülkenin istihsal ettiği yerli mamullerin serbest mübadelesini kapsamaktadır. Senelik listelerde belirtilen ham madde ve imalât sanayi mallarına uygulanır.

Bununla beraber serbest ticaret nizamı henüz tam yürürlüğe girmemiş olup istisnaları mevcuttur. «NOMENCLATURA ARANCELARIA UNIFORME CENTROMERICANA» (Orta Amerika İçin Tek Gümrük Tarifeleri) NAUCA'nın tesbit etmiş olduğu 1512 kalem maldan sadece 239 una serbest mübadele rejimi uygulanmaktadır. Serbest ticaret nizamının tam uygulanabilmesi için 10 senelik bir intikal devresi tanınmıştır. Aynı müddet andlaşma için de mevzubahistir. Bununla beraber bu müddet istenirse uzatılabilecektir.

Tegucigalpa andlaşması, serbest rejime tâbi malların kantitatif kontrollerini kısıtlamamış olup sadece bazı istisnaları inzibati ve sağlık mülâhazalar dolayısıyla koymuştur.

Andlaşmayı imzalamış devletler arasında senelik listelerde be-

lirtilmeyen yerli mallar hudutsuzca ve şarta bağlı olmaksızın en uygun memlekette işlenebilir.

Bu memleketler ayrıca birbirlerine ait olan malları serbestçe transit olarak kendi topraklarından geçmelerini garanti altına almışlardır. Bunlar miktar bakımından hiç bir tahdide, kontrole ayırma tabi tutulamaz.

Aynı zamanda bu transit geçen mallar üzerinden hiç bir vergi alınamaz.

Çok taraflı bir serbest mübadele rejimini mümkün olduğu kadar genişletmek ve iyi şartlarla konsolidasyonu sağlamak amacıyla devletler serbest mübadele rejiminin çift taraflı andlaşmalara dayanmasını istediler.

İKTİSADİ İŞ BİRLİĞİ ANDLAŞMASI :

İktisadî entegrasyon programını hızlandırmak amacıyla Guatemala, Salvador ve Honduras Guatemala'da 4 Şubat 1960 tarihinde 20 sene için bu andlaşmayı imzaladılar. Bu andlaşmadan olarak: Bu üç memleket aralarında mümkün olduğu kadar çabuk, yerli malların serbest rejime tabi tutulmalarını ön gördü. Yine senelik listelerde spesifik olarak belirtilmiş bazı mallara geçici olarak tahdit konulmuştur. Bunlar andlaşmada belirtilen malların % 10 unu teşkil etmiş olup ithalât ve ihracat kontrolüne tabidir. Bununla beraber bu tarifeler azalan orantılı gümrük tarifeleri ile beş sene zarfında tamamen ortadan kaldırılacaktır.

Diğer yönden sınırlamaya konu teşkil eden mallarında beş sene zarfında otomatik olarak serbest rejime tabi tutulmalarını ön gören mekanizmayı bu andlaşma ile kabul ettiler. Yine bu andlaşmadan olarak, bu memleketlere ait mal ve hizmetlerden başka, şahıslarında kendi aralarında serbestçe geçmeleri sağlandı. Bu hükümleri her memleket kanunları ile garanti altına aldı.

Gümrük ittifadının kuruluşu sırasında bütün memleketler, malların tâbiyyetine ve tahsisine bakılmaksızın, memleketler arasında serbest bir mübadele sisteminin kurulmasını temenni ettiler. Bu birliğin hedefi sadece Orta Amerika devletlerine şamil olmayıp birlik kurmak isteyen ve böyle bir politikaya yönelmiş devletleride kapsamaktadır.

ORTA AMERİKA'NIN İKTİSADİ ENTEGRASYONU İÇİN GENEL ANDLAŞMA :

İktisadi entegrasyonu yeniden kurmak için ve böylece Orta Amerika devletlerinin kalkınması amacıyla Managua şehrinde üçlü andlaşmanın taraftarları ve buna Nicaragua'nda iştiraki ile 13 Aralık 1960 tarihinde yeni bir andlaşma imzalandı. 4 Haziran 1961 tarihinden itibaren 20 senelik olarak akdedilen bu andlaşmanın müddeti istenirse süresiz olarak uzatılabilecektir.

Andlaşma bütün Orta Amerika Devletlerinin bu ittifaka katılabileceğini ön görüyordu. 1962 de Costa-Rica'nında katılması ile coğrafik olarak Orta Amerika'da bulunan bütün devletler bu andlaşmaya katılmış oldu.

Bu andlaşma «A» bölümünde belirtilen mallar hariç diğer bütün malların ülkeler arasında serbest mübadele rejimine tâbi olabilmelerini sağlamıştır. İstisnaya tâbi mallar «Orta Amerika için tek gümrük tarifeleri» nde belirtilen malların % 5 ini teşkil etmektedir.

Serbest mübadeleye konu olan bütün mallar, beş senelik bir intibak devresinde, müterakki olarak liberasyona tâbi tutulacak ve beş sene sonunda da otomatik olarak tam liberasyon gerçekleşecektir. Yani 4 Haziran 1966 tarihinde. Bu hükümden de yine «A» bölümünde belirtilen mallar hariç tutulmuştur.

BİR GÜMRÜK TARİFE BİRLİĞİNE GİDİŞ :

1 Kasım 1959 tarihinde beş devlet Costa Rica da, Orta Amerika ihracat vergilerinin eşitlenmesi için bir ittifak yaptılar. Bu ittifaka göre devletler aynı gümrük politikasını takip edeceklerine ve bir gümrük tarifesi uygulayacaklarını garantilediler. Böylece, iktisadi kalkınmayı sağlayacak ve entegrasyon için lüzumlu ittifak akdedilmiş oldu. Bu ittifaka göre aşağıdaki hususlar tesbit edildi :

1 — İstihsal mallarının ithali için gümrük tarifeleri çok alçak tutulacak.

2 — Orta Amerika'da olmayan ham maddelerin ithali için hafif vergiler konulacak.

3 — Bölgede istihsal edilen mallar koruyucu gümrükler ile hi-maye edilecek.

4 — Lüzumlu olmıyan mallar için ağır gümrük vergileri konulacak.

Bu andlaşma içinde beş senelik bir intikal müddeti konuldu. İthal mallarının % 17 si serbest tarifeye tabi tutuldu ve bu beş sene zarfında müterakki olarak bütün ithal mallarının serbest tarife ye girmesi ön görüldü. Ayrıca bu müddet zarfında devletlerin gümrük kanunlarının umumi bir gümrük tarifesine gidecek şekilde düzenlenmesi şart koşularak, kanunlarda ulaşılması gereken hususlar tesbit edildi ve hatta her devletin kanunlarında, her sene müşterek bir tarifeye ulaşmak için ne gibi tadilâtlar yapılacağı tesbit edildi.

Bugün, bir çok protokollar neticesinde ithal mallarının % 97,3 müşterek bir gümrük tarifesine tabi tutulmuştur. Eşitlenecek ithal vergilerinden otomobil, radyo, televizyon, petrol gibi büyük vergi gelirlerine sebep olan mallar üzerinden alınan vergiler istisna edilmiştir.

İHRACATTA SÜBVANSİYON VE GAYRİ KANUNİ TİCARET :

Entegrasyon andlaşması mucibince âkit devletler diğer devletlere karşı gümrük kanunlarında ithalâtla alâkalı ne bir muafiyet ne de bir indirim yapamaz. Malların ihracında diğer üye devletlerin doğrudan doğruya veya dolaylı istifade ettikleri haklar sübvansiyona tabi tutulamaz. Müşterek pazarda tespit edilen fiyatlardan aşağı ihraç malları satılamaz. Bununla beraber burada fiatlar üzerine, hususi durumlar, vergiler gibi tesir eden diğer faktörleride göz önüne almak icap eder.

İhraç sübvansiyonundan şunlar istisna edilmiştir: İstihsali teşvik için konulan vergi muafiyetleri, ihraca konu olan yerli mallar üzerinden alınan istihsâl, satış ve istihlâk vergileri.

İcra organı, ticarete meydana gelebilecek gayri kanuni durumlarda çeşitli memleketler tarafından formüle edilmiş bildirimleri gerekli muameleye tabi tutacak ve şayet hakikaten gayri kanuni bir durum mevcutsa devletlerle temasa geçip meselenin hallini sağlayacaktır.

Üye devletler arasında damping yasaktır. Para sahasında gayri kanuni durumlar mevzu bahis olduğunda devletler ve bilhassa merkez bankaları bu durumdan kaçınmalıdır. Ödemeler bilânçosunda

meydana gelen ciddi durumlarda, icra organının merkez bankaları ile birlikte duruma müdahale etmeleri lazımdır.

Üye devletlerden birisi sermaye transferlerinde kantitatif bir tahdit koyacak olursa, diğer devletlerinde durumlarını göz önüne almak mecburiyetindedir.

BİR GÜMRÜK BİRLİĞİNE DOĞRU :

Şartlar müsade ettiği takdirde, çeşitli entegrasyon mukaveleleri ile, taraflar bir gümrük birliği kurmayı taahhüt ederler. Bu gaye ile 13 Aralık 1963 tarihinde taraflar Orta Amerika müşterek tarifelerini akdetmişlerdir. Bu tarife Ortak Pazarın mal mübadeleleri ve işlemlerine uyguladığı prensiplerden mülhem olarak gümrüklerde alınacak tedbirleri belirtti. Bu andlaşmayı yürütecek bir de gümrük teşkilâtı kurmuşlardır. Bu teşkilât genel gümrük idaresi ve gümrük bürolarından müteşekkildir. Ayrıca beş devletin temsilcilerinden mürekkep bir de gümrük komitesi kuruldu. Komite üyelerinin mali ve ekonomik sahada bilgili olmaları, Orta Amerika iktisadi entegrasyon programı ve genel gümrük idaresi teşkilâtı ile aynı görüşe sahip olmaları icabetmektedir.

Bu komite beynelminel ticarete mevzu olan mallar için tatbik edilecek gümrük resimlerinin sınıflandırılmasında meydana çıkacak güçlükleri birinci plânda hal etmeye yetkilidir.

SINAI ENTEGRASYONA DOĞRU :

Entegrasyon andlaşmalarında ve bu konuyla ilgili muhtelif protokollarda, taraflar Orta Amerika müşterek pazarına dahil olmak ihtiyacını hisseden endüstri kollarının inkişafı için, işletmeler askari kapasitede çalışsalar dahi, serbest rekabet şartları ile faaliyette bulunmalarının menfaatleri iktizası olduğunu beyan ettiler. Böylece kurulan bu endüstrilere «Orta Amerika Müşterek Endüstrisi» adı verildi. Orta Amerika serbest ticaretinin gelişmesinde büyük rol oynayacak olan bu endüstriler için lüzumlu ham ve mutavassıt maddelerin istihsal ve istihlâkinden, ithalinden hiç bir vergi alınmıyacaktır.

Yeni endüstrinin kurulması ile istihsal edilen malların korunmaları gerektiğinden, diğer devletlerden olan ithalâtı kısıtlamak için gümrük tarifeleri yükseltilmeli, böylece endüstrinin hareketlenmesi

için gerekli uyarıyı, teşebbüslerin sınai entegrasyon andlaşmasındaki bu hükümlere ihtiyaçları kalmayınca kadar, sağlamak icabeder. Bu koruyucu gümrük tarifeleri, daha ziyade pazar sıkıntısı çeken istihsal kollarına uygulamalı ve ayrıca da bu istihsal kolları global talebin % 50 sini karşılayabiliyorsa konmalıdır. Genel andlaşma gereğince devletler endüstrilerinin gelişmesi için genel ve yeknesak vergi sistemini ve bilhassa istisnaların miktarını, karakterini ve hangi durumlarda bu istisnaların konacağını, endüstrinin sınıflandırılmasında hangi sisteme göre, hangi normların ve prosedürlerin uygulanacağını tesbit edecektir.

En çok avantaj, ham madde ve sermaye malları istihsal eden endüstri kollarına bahşedilecek, ayrıca en çok Orta Amerika menşeli ham ve yarı mamul madde kullanan, direkt el emeği isteyen endüstri kolları teşvik edilecektir. Her endüstri kolu için hususi mukaveleler uygulanacak ve en iyi şekilde yeni endüstrinin kurulması için gerekli şartlar hazırlanacaktır.

Teşebbüslerin sınıflandırılmasından sonra mali avantajlar sağlanacaktır. Umumi ve kısmi istisnalar ile, Makinelerden ve teçhizatın, ham maddeden, yarı mamulden, yakıttan -benzin hariç- vergi alınmayacak; gelir, patrimuan ve aktif üzerinden umumi vergi istisnaları sağlanacaktır. Bu imtiyazların müddeti teşebbüsün iktisadi kıymet derecesine göre ayarlanacaktır.

Teşebbüslerin eski ve yeni diye sınıflandırılmaları milli seviyede yapıldı. Bu sınıflama her ülkeyi ayrı, ayrı endüstri alanındaki gelişme devresiyle ele almaktadır. Şöyleki, bir memleket diğer ülkelerde mevcut olmayan bir endüstri kolu tesis ederse ve hatta bu endüstri kolu Orta Amerika ülkelerinden her hangi birinde evvelce kurulmuş olsa dahi, yine de yeni endüstri sınıfına dahil edilmekte ve böylece bütün müsait imkânlardan faydalanmaktadır. Bu rejim âkid devletlere hudutsuz bir gelişme imkânı bahşetmekte ve iktisadi entegrasyonun gerçekleşmesinde, endüstrinin önündeki bütün manieleri kaldırmak suretiyle, dengeli bir büyümeyi sağlayacaktır.

İKTİSADİ ENTEGRASYON PROGRAMININ FİNANSMANI

Guatemala, Honduras, Salvador, Nicaragua genel andlaşmanın imzalandığı tarihte, ayrıca ekonomik entegrasyonu sağlamak amacı ile Orta Amerika Bankası ismi altında bir banka kurmak için ittifaka vardılar. 1961 tarihinden itibaren bu banka faaliyete geçti.

Costa Rica da bu ittifaka 1962 Temmuzunda katıldı ve 22 Eylül 1963'de de bir fiil bu ittifaka dahil oldu.

Banka bir hükmi şahsiyete haiz olup esas görevi bölgenin ekonomik dengesini, inkişafını ve finansmanını sağlamaktır. Aşağıda zikredilen başlıca yatırım sahalarının finansmanını üzerine almıştır.

- a — Orta Amerika'da gelişmesi zor olan önemli sektörlerin gelişmesini sağlamak ve enfastrüktür projelerin tahakkukunu temin etmek.
- b — Bölge karakterinin icabettirdiği iriliği ve Orta Amerika piyasasının menfaati için kurulması lâzım gelen endüstrinin uzun vadeli finansmanını sağlamak.
- c — Müşterek çalışmayı yaymak, inkişafını sağlamak veya bünyesini değiştirmekle Orta Amerika müşterek pazarında rekabeti sağlayacak işletmeleri finanse etmek ve projelerini hazırlamak.
- d — Bu pazarın işleyebilmesi için lüzumlu olan hizmetlerin finansmanını sağlayacak projeleri hazırlamak.
- e — Üye devletler arasında iktisadî bütünlüğü yaratacak veya Orta Amerika memleketleri ile yapılan mübadeleleri artıracak eğilimde olan prodüktif diğer projelerin hazırlanması.

Andlaşmada ayrıca kapital durumu, kaynaklar ve ihtiyatlar muameleler, idare, organizasyon, tevsir ve arbitraj, garanti hükümleri gibi diğer durumlarında nasıl çözümleneceği hakkında hükümler vardır. «SİECA»nın giderlerini karşılamak üzere Orta Amerika genel konseyi tarafından her sene bütçe tanzim edilir ve buna göre her üye devlet kendi parası ile en az 50.000 dolar bir aidat ödemek zorundadır.

ORTA AMERİKA PARA BİRLİĞİNE DOĞRU :

Umumi mukavelede âkit devletlerin karşılıklı bir esasa göre Orta Amerika Bankası, kambiyo farklarından doğacak para spekülasyonlarından kaçınmak ve kambiyonun değişmezliğini, yeknesaklığını ve serbestiyetini garanti edecek şekilde, paranın konvertibilitesini sağlamak için bir andlaşmaya vardılar.

Bu hüküm gereğince ve hatta bu hükümden önce Orta Amerika merkez bankaları pek çok toplantılar yaparak para, kredi ve mübadele meselelerinde karşılıklı bir işbirliğinin kurulması hakkında görüşlerini tartıştılar. Temmuz 1961 tarihinde yapılan bu toplantılardan birinde Orta Amerika takas odasının kurulmasıyla büyük bir adım daha atıldı. Bu kuruluş birliğe dahil olmayan memleketlerle yapılan para münasebetlerinde meydana gelen muamelelerde de bir gelişme sağladı.

Şubat 1964 tarihinde ikinci büyük adım atıldı : Orta Amerika para ittifakının kurulması için gerekli anlaşma imzalandı. Bu anlaşmadan olarak Orta Amerika Merkez Bankası aşağıdaki belirtilen maddelerinde sorumluluğunu üzerine aldı.

1. — Çeşitli Orta Amerika paralarının kovertibilitesini ve stabilitesini yeknasak bir kambiyo sistemine irca etmek.
2. — Orta Amerika memleketleri arasındaki cari muamelelerde millî paranın kullanılması ve çok taraflı bir kompanzasyonun -takas- müessesesinin teessüsü.
3. — Para kredi ve mübadele politikasında ahenk sağlanması için karşılıklı danışmaya müsaade eden bir sistemin kurulması.
4. — Orta Amerika devletleri arasındaki mübadele sisteminden ötürü ödemeler bilânçosunda meydana gelen dengesizliklerin giderilmesi.
5. — İş birliği ve yeknasaklığı sağlayan vasıtaların temin meyanında kredi, muamele, para şartları, iktisadi bünye ve hukuki durumların incelenmesi.
6. — Orta Amerika devletlerinin hukuki durumlarının ve vergi sistemlerinin mali politika ve para politikası açısından incelenmesi.

Orta Amerika Para İttifakının tam manasıyla işleyebilmesi için başlangıçta, muhtelif işbirliği ve danışmalar sonucu meydana gelen etüd ve eserlerden faydalanacaktır.

ORTA AMERİKA BİRLİĞİNİN İSTİSNAİ MAHIYET TAŞIYAN MADDELERİ

Muhtelif entegrasyon mukaveleleri ile, taraflar mukavele dışı memleketlerle, Orta Amerika iktisadi entegrasyon prensiplerini etkileyecek mahiyette tek taraflı andlaşmalar yapamazlar.

İstisnai mahiyette yapmış oldukları, andlaşmaları da -sair devletlerle- kendilerine en müsait gelen ortak memleketle yapmış oldukları mukavele esas olmak üzere, birliğin andlaşmasına dercetmek mecburiyetindedir.

ORGANİZASYON

Umumi mukavele aşağıdaki müesseselerin kurulmasını ön görmüştür.

ORTA AMERİKA İKTİSADİ KONSEYİ :

Andlaşma bu teşkilâta, Orta Amerika ekonomisinin entegrasyonunu sağlama ve ekonomik alanda âkit devletlerin politikalarını koordine etme selahiyet ve vazifesini vermiştir. Teşkilât âkit devletlerin iktisat bakanlarından kuruludur. Gerekli zamanlarda veya âkit devletlerin birinin, talebi üzerine toplanır. İcra heyeti tarafından yapılan işleri kontrol eder ve kendi görüşlerini bildirir. İktisadi konsey, Orta Amerika iktisadi kooperasyon komitesinin iktisadi entegrasyonla alâkalı kararlarının icrasını kolaylaştırmakla da görevlidir (iktisadi kooperasyon komitesi, âkit devletlerin beş iktisat bakanından müteşekkil olup haziran 1951 tarihinde kurulmuştur. Entegrasyon için gerekli programların gelişmesinde komuta yetkisine sahiptir. İktisadi konsey her hangi bir hususta karar vermeden önce münakaşa mevzuu meselenin, bütün üyelerin ittifakı ile mi, yoksa çoğunlukla mı kabul edileceğine karar verir.

İCRA HEYETİ :

Başlangıçta, icra heyeti genel andlaşmayı tatbik ve idare etmek için, Orta Amerika camiasının pratikte karşılaacağı bütün işleri ve meseleleri hal etmek için kurulmuştur. Bir şef memur ve ona yardımcı olan, üye devletlerin seçtiği, diğer memurlardan teşekkül eder.

Lüzum hasıl oldukça üye devletlerden birinin veya daimi sekreterin talebi üzerine toplanır. Kararlarını ekseriyet usulüne göre

verir. Ekseriyet temin edilemezse iktisadi konseye gidilir. İktisadi konseyin kararı katidir.

İcra heyeti andlaşma mucibince gerekli angajmanları tamamlamak için lüzumlu tedbirleri aldırır ve yükümlülüklerden ortaya çıkacak meseleleri hal eder. Aynı zamanda üye devletlere Orta Amerikanın iktisadi entegrasyonu için çok taraflı andlaşmaların yapılmasının gerektiğini bildirme yetkisine sahiptir. Bu hak, gümrük ittifakı ile ilgili gerekli tedbirlerin alınması için de mevzubahistir.

İcra heyeti, Orta Amerika ticaret komisyonunun yetkisinde olan «çok taraflı serbest ticaret andlaşması ve Orta Amerika'nın iktisadi entegrasyonu» ve «İthalât engellerinin eşitlenmesi için Orta Amerika sözleşmesi» nden doğan hakları, Orta Amerikanın sinai entegrasyon komisyonunun «Birleşmiş Orta Amerika sanayi sözleşmesinde» belirtilen ödevlerini, çift taraflı andlaşmaların miks komisyonlarının vazifelerini, âkit devletler yönünden garanti altına almıştır.

DAİMİ SEKRETERLİK :

Genel andlaşma, bu teşkilâtı iktisadi konseyin ve icra heyetinin daimi sekreterliği ile görevlendirmiş ve hükmi şahsiyet vermiştir. Merkezi Guatemala şhrindedir. Ekonomik konsey tarafından üç sene için seçilmiş bir genel sekreter tarafından idare edilir.

Genel sekreterin bir yardımcısı ve görevini görebilmesi için ona bağlı departman ve şubeleri vardır. Genel sekreterlik memurları dokunulmazlığa sahiptir. Sair diplomatik imtiyazlar sadece sekreterlik memurlarına ve genel sekretere verilmiştir.

Genel andlaşmada, çok taraflı serbest ticaret andlaşması ve Orta Amerikanın iktisadi entegrasyonunda, birleşmiş Orta Amerika sanayii sözleşmesinde, ithalât engellerinin eşitlenmesi için Orta Amerika sözleşmesinde, çift taraflı ve çok taraflı Orta Amerikanın iktisadi entegrasyonu ve serbest ticaret anlaşmasında meydana gelecek meselelerin diğer kuruluşlara âmir olmadan, doğru olarak tatbikini sekreterlik gerçekleştirecektir.

İktisadi konseyin ve icra heyetinin çözümlerini, tamamlayıcı

mahiyette uyardılar yapabilir. Bu yetkilerinin dayandığı talimatları iktisadi konseyin onaması lâzımdır.

İktisadi konsey ve icra heyetinin vermiş olduğu etüd ve çalışmaların gerçekleşmesi ile alâkalı işleri yapmak zorundadır. Bu fonksiyonların icrası sırasında diğer beynelminel ve Orta Amerika'daki kuruluşların yapmış olduğu çalışmaları da gözönünde bulundurarak onların işbirliğini sağlamaya çalışacaktır.

Böylece SİECA Orta Amerika serbest ticaret birliği sekreterliği ile (ALALC) konferanslar ve karşılıklı belgelerin mübadelesi ile devamlı bir münasebet kurmuş olacaktır.

Mayıs 1965 den beri, Bruksel'de Avrupa İktisadi İşbirliğinde (CEE) genel andlaşmanın daimi sekreterliğini temsil eden bir istihbarat bürosu vazife görmektedir. Bu Temsil teşkilâtı zamanla Avrupadaki diğer beynelminel kuruluşlara iştirakle genişleyecektir. SİECA, iktisadi entegrasyonu amaç edinmiş, FAO, OİF gibi teşkilâtlarla da olumlu işbirliği sağlamıştır.

TAHKİM :

Umumi mukaveleye göre, üye devletler bu mukavelenin herhangi bir maddesinin tatbikinde, tefsirinde zuhuru muhtemel ihtilâflara düşerlerse bunları ekonomik konseyin veya icra heyetinin aracılığı ile andlaşma ruhuna uygun düşecek kardeşlik duygularıyla hal yoluna gideceklerdir.

Şayet anlaşamazlarsa, andlaşmazlığı tahkim yoluyla hal ederlerdir.